

Naisten ääniä ja periferian politiikkaa: feministisiä tulkintoja 1990-luvun murroskaudesta Irlannissa

ANU HIRSLAHO

ABSTRACT:
Women's Voices and Peripheral Politics. Feminist Interpretations of the Transition Stage in the Ireland of the 1990's.

The Republic of Ireland is currently going through a period of political transition, one of its cornerstones being the legal position of women and the family. If Ireland's parliamentary politics can be called peripheral, due to the frequent rural and conservative emphasis, it has not been left unchallenged by the vocal women's movement, the members of which range from nuns and the ex-president Mary Robinson to radical lesbians and nationalist feminists. It is important to see the movement as an umbrella for different passions and aspirations, and also for different generations, not simply as one category of feminists who are all opposed to a common enemy, patriarchy.

The texts produced by the members of the Irish women's movement during its 30 years of existence are an excellent starting point for exploring Irish feminist politics. In this article, an artificial voice space will be created to allow different voices to speak to each other. Read together with contemporary feminist theorists, such as Adrienne Rich and Rosi Braidotti, and with political figurations of time by Walter Benjamin and Reinhart Koselleck, the texts reveal to their reader one possible way of interpreting the situation in Ireland in the 1990s, as a crossroads in "the space of experience" and "the horizon of expectation". The texts are also expressions of feminist subjects, who constantly redefine their position in their writing as an exercise in the "politics of location".

Viimeisen viidentoista vuoden aikana Irlannin tasavalta on esiintynyt Suomenkin tiedotusvälineissä Euroopan katolisena periferiana, joka puolustaa perheen ja syntymättömien lasten oikeuksia ennen yksilön ja naisten oikeuksia tai jopa niiden kustannuksella. Siinä missä Pohjois-Irlanti tunnetaan terrorismista, Irlannin tasavalta tiedetään yleisesti populaarikulttuurin ja Euroopan unionin innokkaan jäsenyyden lisäksi aborttia ja avioeroa vastustavat rintamat. Irlantilaisen naisen asemaa pidetään kansainvälisissä keskusteluissa ja vertailuissa niin kurjana, ettei ajatus elinvoimaisesta, radikaalista feministisestä liikkeestä tule monellekaan ensimmäisenä mieleen maasta keskusteltaessa. Viimeisen kahden vuoden

aikana oma haasteeni on ollut pro gradu-työni¹ kautta problematisoida yksioikoista kuvaa Irlannin naisista ja maan poliittisesta tilanteesta.

Irlantilainen politiikka näyttäytyy "periferian" politiikkana puhtaasti maantieteellisiin perusteisiin ja siksi, että sen ominaispiirteisiin kuuluvat maatalouspolitiikka, katolisen kirkon vahva asema erityisesti eettisissä kysymyksissä, naisten aliedustus kansallisissa elimissä ja

¹ Artikkelini perustuu Jyväskylän yliopistossa hyväksytyyn valtiotieteiden pro gradu-työhöni *Finding a Voice Where They Found a Vision. Place, Time and Politics of Location in Contemporary Irish Feminist Writing* (1997).

suhteellisen hitaat muutokset yksilön asemaa koskevilla kysymyksissä. Irlanti on monessa suhteessa ”reunalla”, mutta sen periferisyys on hyvin tulkinnanvaraista: esimerkiksi kulttuurisesta tai maan viimeaikaisen taloudellisen kehityksen näkökulmasta tilanne olisi erilainen. Lähtökohtani irlantilaisen feminismin kartoittamiseen oli kuitenkin pohjoismaiseen tasa-arvopolitiikkaan tottuneen naisen näkökulma, josta moni irlantilaisten naisten elämään liittyvä fakta hämmästytti. Seuraava askel oli kysyä, miten irlantilaiset naiset itse tulkitsevat maansa poliittista historiaa: onko se heillekin periferistä? Sijoittavatko naiset itsensä kartan reunalle vai sen keskelle?

Löysin Irlannista voimakkaita naisääniä, jotka pyrkivät sijoittamaan itsensä tavalla tai toisella kansalliseen kontekstiin, mutta samalla kapinoimaan monoliittisia ”naisuuden”² tulkin-toja vastaan kaikilla politiikan tasoilla visuaalisista ja poeettisista representaatioista perustuslain pykäliin saakka. Toisin sanoen luin rinnakkain feministien kapinatekstejä ja patriarkaalisia tekstejä ja pyrin ymmärtämään sekä niiden ristiriitoja että niiden yhteistä kulttuurista kontekstia, katolista ja kansallismielistä Irlantia eli tasavaltalaisuutta. Kuten maan viime aikojen kiihkeimmissä päivänpoliittisissa kädenväänöissä myös lukemieni tekstien tasolla taistelu arvoista ja merkityksistä keskittyy kahteen toistaan täydentävään (mutta myös vastustavaan) figuuriin, kotiin ja naisen ruumiiseen. Tässä artikkelissa pyrin tiivistä-

mään politologisen lukuharjoitukseni keskeisimpiä momenteja vastaamalla kysymykseen, miten Irlannin ilmaisukykyinen naisliike on vuodesta 1990 lähtien onnistunut murtamaan kuvaa naisesta yhteisen hyvän vuoksi uhrautuvana kotiäitinä. Esitän ”irlantilaisesta naisuudesta” poikkeavia kannanottoja esimerkkeinä naisten mahdollisuuksista tulla poliittisiksi subjekteiksi olosuhteissa, joissa miehen ääni politiikassa, uskonnossa ja kirjallisuudessa on edelleen normi.

Kehdon keinuttajista
systeemin keinuttajiksi

Vuosi 1990 oli tärkeä vuosi irlantilaisille naisille. Maan presidentiksi valittiin 52.8% enemmistöllä nainen, sosialisti ja feministi, joka tunnettiin mm. ehkäisyvälineiden käyttöä avioliitossa laillistaneen pykälän valmistelijana 1970-luvulla. Mary Robinson puhui vaalikampanjansa aikana kaikkien heikkoäänisten puolesta esittäen toivomuksen, että he voisivat tehdä historiaa yhdessä. Erityisesti Robinson lähestyi naisia, *mna na hEireann*, ja iloitsi vaalivoittopuheessaan marraskuussa 1990 naisten ”sen sijaan että keinuttaisivat kehtoa, keinuttaneen järjestelmää” uuden Irlannin puolesta. (Smyth 1992, 61). Poliitiikan tutkija Valerie Bresnihan (1997) analysoi Robinsonin ja hänen vastustajansa Brian Lenihanin vaalitaistelua edelmanilaisittain ”poliittisena kiihotuksena” ja pitää tapausta ennaltaodottamattomana Irlannin presidenttipelissä. Koska presidentin rooli on Irlannissa lähinnä edustuksellinen ja kandidaatit ovat olleet enimmäkseen eläkeikäisiä senaattoreita ja ex-ministereitä, presidentinvaalit ovat jääneet laimeahkoksi speaktaakkeliksi maan lähihistoriassa. Robinsonin yllätyksellinen valinta ja sitä seurannut julkisuus merkitsi eräälle Bresnihanin haastateltavalle yksityisen ”pakanamiinuden” elvyttämistä vastaiskuna maassa valitsevalle 1800-luvulta peritylle ”julkiselle katolilaisuudelle”, joka on pelkkä konventio. Bresnihan pitää tapausta lyhyenä hetkenä, jolloin irlantilainen yhteiskunta määritteli uudelleen julkista sfääriä oikeudenmukaisuuden ja poliittisen transparenssin nimissä. Tämä heijastaa kulttuurista muutosta saarella, jossa historian

² ”Irish womanhood” on poikkeuksellisen itsepäisesti irlantilaisessa journalismissa ja kirjallisuudessa säilyvä fraasi, jota käytetään erityisesti silloin, kun halutaan erottaa irlantilainen naisuus (pysyvänä, essentialistisena asioidentilana) muiden maiden naiseuksista. 1960-luvun naisliikkeen perustajajäsen June Levine (1982, 121) toteaa: ”None of us had ever been allowed to explore what Irish womanhood might be, but now we threatened it. It was apparently something terribly precious, something to be protected at all costs - or more accurately at any cost to the women concerned. Equal pay would affect our womanhood, birth control would affect our womanhood, and so there was the sound of rhubarb across the land.” Naisuuteen vedotaan eräänlaisena retorisen puolustusmekanismina yhteiskunnan muutoksia vastaan edelleen 1990-luvulla, myös Irlantia käsittelevässä akateemisessa kirjallisuudessa.

rooli on merkittävä ja historiankirjoitusta dominoi edelleen katolilainen eetos. (Bresnihan 1997, 87.)

Robinsonin virkaanastumispuhe korostaa kulttuurin poliittista merkitystä erityisesti ”historiattomien” naisten voimistajana. Hän antaa tunnustusta naisten äänille yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden esittäjinä:

I want this Presidency to promote the telling of stories - stories of celebration through the arts and stories of conscience and social justice. As a woman, I want women who have felt themselves outside history to be written back into history, in the words of Eavan Boland, ”finding a voice where they found a vision”. (Robinson 1990/1994: 255).

Puheessa mainitaan runoilija Eavan Bolandin sanat visiosta ja äänestä. Runo nimeltä *The Singers*, jota Robinson siteeraa on oman tutkimukseni lähtökohta siksi, että siinä naisten suhde omaan maisemaan ja maisemasta kumpuava laulamisen ilo representoivat selvästi poliittista subjektiutta. Boland paikantaa laulajanaiset ”anteeksiantamattoman” karuun, mutta kauniiseen rannikkomaisemaan:

The women who were singers in the West lived on an unforgiving coast. I want to ask was there ever one moment when all of it relented, when rain and ocean and their own sense of home were revealed to them as one and the same? (Boland 1994a, 1).

Runossa etsitään yhtälöä sateen, valtameren ja kodin välillä. Boland haluaa tietää löysivätkö rannikon laulajanaiset kodin eli kuuluvuuden tunteen ympäröivästä luonnosta. Luen runoa antiessentialistisena hahmotelmana naisten ”paikasta”, koska siinä keskeistä on vain naisten ääni ja paikka, josta ääni löytyy. Naiset ovat runossa keskenään ilman suhdetta miehiin, lapsiin tai taloon, eikä siinä tule ilmi heidän laulujensa aiheet, pelkästään ilo äänen löytymisestä. Se vetoaa lukijaan yksinkertaisuudellaan ja ”ajattomuudellaan”. Kontekstuaalinen lukija tosin huomaa pian, että runo on omistettu M.R.:lle. Robinsonin

valinta presidentiksi siis kirjoitti Bolandin vahvasti osaksi maan poliittista historiaa. Ajattomalta vaikuttava runo sai spesifin hetkensä todistamaan ensimmäisen naispresidentin virkaanastumista.

Ajatus naisten kirjoittamisesta ”takaisin” historiaan Robinsonin puheessa antaa ymmärtää, että jokin tapahtumien ketju on väliaikaisesti saanut naiset oppositioon, mutta vanha asiointila voidaan tarinankertomisella palauttaa entiselleen. Kutsu uusien tarinoiden luomiseen on kuin suora viittaus feministiteorioihin naisten ”poliittisesti informoidusta vastamuistista” ja sukupolvien välisestä *female bondingista*, jota feministiteoreetikot kutsuvat genealogiaksi (de Lauretis 1993 ja Braidotti 1994, 207). Genealogioiden tuottaminen on feministiselle liikkeelle tärkeää, koska ilman muistia ja tarinankertomista sillä ei ole jatkuvuutta. Uudet sukupolvet tarvitsevat inspiratiota menneisyyden toimivista naishahmoista, erityisesti sellaisista, joiden panos on ollut liian radikaali tullakseen huomioiduksi valtavirtojen historiankirjoituksessa.³

Vahvasti mukana Robinson-tulkinnassani on myös Walter Benjaminin (1940/1989, 181) teesi historian silittämisestä vastakarvaan, eli historian käyttämisestä tässä päivässä omia vallankumouksellisia tarkoituksia varten. Benjamin kritisoi totalitaarista historiaa voitonmerkkeineen, jotka ovat aina merkkejä toisen ryhmän alistamisesta ja ryöstämisestä. Vaikka mikään kulttuurin dokumentti ei ole kokonaan

³ On vaikeaa löytää Irlannin historiasta kertovaa yleisesitystä, jossa naiset huomioitaisiin muuallakin kuin alaviitteissä tai suhteessa miehiin. Samoin Irlannin kirjallisuutta esittelevissä antologioissa naiset ovat jääneet oppositioon: esimerkiksi vuonna 1992 julkaisussa *Field Day*-antologiassa, jonka odotettiin olevan kaikkien aikojen kattavin otos irlantilaisista kirjallisuutta kelttiläisistä ajoista nykypäivään ja jonka poliittista merkitystä korostettiin etelän ja pohjoisen kirjallisuuden yhteentuojana, ei esiintynyt yhtään naisen kirjoittamaa tekstiä. Tekijät pahoittelivat unohdustaan ja lupasivat koota ylimääräisen volyymin naiskirjallisuutta jälkikäteen. Tätä volyyimia ei kuitenkaan koskaan syntynyt feministien vastustuksesta johtuen: se olisi antanut ymmärtää, että naisia pidetään edelleen ylimääräisenä liitteenä maan kirjallisuudessa. (Ward 1991/4, Smyth 1995b, 199).

vapaa ”barbarismista”, vaikuttavat fragmentaariset pienet tarinat, joita kirjoitetaan jatkuvasti uudelleen vähemmän totalitaarisilta kuin yksi suuri, lineaarinen narratiivi kansakunnasta. Koska kaikki historiankirjoitukset ovat oman päivänsä tarpeisiin kirjoitettuja dokumentteja, ei ole benjaminilaisittain epähistoriallista purkaa irlantilaisista nationalistista projektia silitämällä sen marttyyrikanonia ja elottomia naiskuvia vastakarvaan. Tässä purkuprojektissa keskeinen osa on juuri kirjoitettavilla naisilla, jotka haastamalla saaren miehen kirjallisuuserinteen toimivat poliittisesti.

Sukupolvet, politiikka ja äänitila

*I lift my pen
quickly, wanting
to set down all the stories
spoken by these busy, garrulous
long lived women
who never had a moment
to sit down
or lift a pen.
(Dorcey 1995, 89)*

Suullinen sukupolvien välinen *bonding* on yksi aineistoni läpileikkaava teema. Lukemani runot ja artikkelit välittävät kirjoittajiensa perimää suullista historiaa, erityisesti äideiltä ja isoäideiltä perittyä. Kuten runoilija Mary Dorcey ylläolevassa sitaatissa toteaa, menneisyyden naisilla ei ollut aikaa ja mahdollisuuksia kirjoittaa tarinoitaan ylös paperille, mutta tämä ei suinkaan tehnyt heistä historiattomia. Heillä on kuolemansa jälkeen mahdollisuus historialliseen subjektuuteen, mutta tämä riippuu seuraavan sukupolven halusta tallentaa tarinat ylös tai välittää ne seuraavalle sukupolvelle. Postkoloniaalisen kirjallisuuden tutkija Anne McClintockin (1995, 310) mukaan suullinen historia tuo uuden näkökulman historiankirjoitukseen: kaikki menneisyyden representaatiot ovat sinänsä valtataistelun kohteita, pieniä historiallisia tapahtumia. Suullisen historian haaste ei siis ole antaa tutkijalle valmista transkriptiomallia, vaan teorian kaikkien tekstien ja puhuntojen poliittisuudesta. Jos historia käsitetään poliittisen muistin uudelleentuottamiseen varattuna teknologiana, tulee selväksi, ettei

mikään menneisyyden representaatio voi olla ”todellinen” tai ”oikea”, vaan se taistelee merkityksistä muiden representaatioiden joukossa. Ihmismuistin ylläpitäminen kirjoitetussa tai puhutussa muodossa vaatii tarkkuutta, mutta on tärkeää tunnustaa, että kaikki sen genret noudattavat omia retorisia konventioitaan, joista mikään ei ole objektiivisempi kuin toinen.

Irlantilaisessa historiankirjoituksessa suullinen historia tunnustetaan merkittävänä poliittisena tekijänä, jota ilman assimilaatio Isoon-Britanniaan olisi ollut täydellisempää vuosisatojen kolonisaation aikana. Siinä missä suullinen perintö oli kelttiläisen yhteiskunnan perustuslaki, jota ylläpitivät druidit ja heidän oppilaansa bardit⁴, kolonisaation aikana runoudesta tuli keskeinen kapinan ylläpitäjä brittiläisiä lakeja ja katolisen kirkon syrjintää vastaan. Bardinen folklorerunous oli sekoitus kelttiläistä mytologiaa ja varhaiskristillisiä legendoja, mystisiä liminaalituloja ja pyhimystarinoita. Tämä perintö säilyi laajalti lukutaidottoman katolisen väestön keskuudessa aina 1800-luvulle asti, jolloin se mobilisoitiin kansallisen vapautuksen äänitorveksi. Missään vaiheessa tämä suullinen historia ei ollut ”pelkkää” taidetta, vaan se on aina herättänyt poliittisia intohimoja. Runouden ja politiikan yhteenkietoutuminen ei ole koskaan päättynyt Irlannissa, vaan runonlaulajien rooli yhteiskunnallisina asianajajina tunnustetaan edelleen. Runoilija on yhteisön ääni, jota käydään kuuntelemassa runoilloissa ja hänen teemoistaan keskustellaan luennan päätteeksi.

Aineistoni neljä naisrunoilijaa ovat myös ennen kaikkea esiintyviä taiteilijoita. Yksi heistä, Maighread Mebdh (1996a), sanoo tehtävänsä olevan runouden pelastaminen liialliselta sivumäärältä. Naiset esiintyvät

⁴ Druidi oli kelttiläisessä yhteisössä kuninkaan oikea käsi: lainsäätäjä ja shamaani, jolla oli yhteys ”toiseen maailmaan” (*Otherworld*). Lait sisäistettiin ja opetettiin seuraavalle polvelle laulettuina runomuodossa yhteisön kokoontumisissa. Druideja ja bardejakin kunnioitettiin ja myös pelättiin siksi, että heidän käsitettiin olevan jatkuvassa liikkeessä tämän maailman ja ”toisen maailman” välillä. (Sharkey 1975, 6.) Myös tämän päivän irlantilaisessa naisrunoudessa esiintyy vertauksia runoilijan ja druidin välillä siitä huolimatta, että kelttiläinen druidi oli aina mies.

rockfestivaaleilla, naisjärjestöjen hyväntekeväisyystilaisuuksissa, yliopiston naistutkimuspäivillä, kahviloissa, radiossa. Runonlausuntakontekstit ovat poliittisesti tärkeitä, mutta näihin olisin itse päässyt perehtymään vain paikan päällä. Sen sijaan pyrin luomaan työssäni keinotekoisen äänitilan, jossa eri äänet ”puhuvat” toisilleen ja itselleni runojen lukijana. Äänitilassa esiintyy myös vanhempia, jo edesmenneitä miesääniä, joita tulkintani mukaan primaarimateriaalini kapinoi. Olen halunnut lukea naisten kirjoittamaa runoutta suullisena historiana vastapainona saaren kanonisoidulle (mies)runoudelle ja historiankirjoitukselle. Runojen naishahmot ovat kuviteltuja historiallisia subjekteja, joiden äänien kautta Irlannin historia avautuu hyvin subjektiivisella - ja siten poliittisella - tavalla.

Naisrunoilija oli vielä 1960-70 -lukujen vaihteen Irlannissa harvinaisuus, anomalia. Eavan Boland (1996, xi) kertoo omasta runoilijaksi tulostaan seuraavaa:

I know now that I began writing in a country where the word *woman* and the word *poet* were almost magnetically opposed. One word was used to invoke collective nurture, the other to sketch out self-reflective individualism. Both states were necessary - that much the culture conceded - but they were oil and water and could not be mixed. It became a part of my working life, part of my discourse, to see these lives evade and simplify each other. I became used to the flawed space between them. In a certain sense, I found my poetic voice by shouting across that distance.

Bolandin tarina kertoo myös paljon feministisen liikkeen alkuajoista Irlannin tasavallassa. Samalla tavalla kuin Boland kyseenalaisti irlantilaisen runouden kahtiajakoa miehisen kirjallisen individualismin ja naisen kollektiivisen hoivan ja runouden objektina olon välillä, alkoi feministinen liike kyseenalaistaa nationalistisen projektin perikatolilaista naiskuvaa. Tämän perimmäisenä ilmentymänä mainittakoon W.B. Yeatsin äärimmäisyyksiin yksinkertaistettu figuuri *Cathleen ni Houlihan*, nuoren verävän neitsyen ja vanhan hyljätyin äidin kaksoispersoonana. Nuorena Boland palvoi tätä kirjallista traditiota, jossa ”irlantilaista naiseutta” määriteltiin idealisoivin käsittein. Pystyäkseen itse

kirjoittamaan hänen täytyi joko käsittää itsensä sukupuolettomaksi tai totutella ”vaurioituneeseen” tilaan naisen ja runoilijan hahmojen välillä. Tästä tilasta Boland alkoi huutaa ja löysi äänensä menneisyyden naisten historiallisen subjektuuden henkiinherättäjänä.

Vahvat äänet ja äänettämyys vuorottelevat Bolandin runoissa kuvastaen naisrunoilijan omalaatuista positiota. Boland tunnustaa sen tosiasian, että naisia mytologisoivan kirjallisen kulttuurin keskellä on vaikeaa elää, ja menneisyyden uudelleenkirjoittaminen on uuttavaa puuhaa:

*Make of a nation what you will
Make of the past
What you can -*

*It has taken me
All my strength to do this.*

Becoming a figure in a poem.

*Usurping a name and a theme.
(Boland 1994b, 43)*

”Tee menneisyydestä mitä voit” on kutsu naisille historian uudelleenkirjoittamiseen sellaisessa muodossa, että tulevien naissukupolvien olisi helpompi ruveta runoilijoiksi. Boland on väsynyt yksilotteisiin naishahmoihin, ja niiden purkaminen vie hänen energiansa. Tämä on ensimmäisen sukupolven taakka: naisrunoilijoiden on pitänyt aloittaa niiden esteiden purkaminen, joka on tehnyt heidän asemastaan anomalian. Toisaalta he ovat rakentaneet uusia naishahmoja, joilla on kuuluvampi ja ”feministisempi” ääni. Bolandin runojen naiset puhuvat paikoitellen hyvin itsevarmasti:

I won't go back to it -

*my nation displaced into old dactyls
oaths made by the animal tallows
of the candle-
land of the Gulf Stream,
the small farm,
the scalded memory,
that bandage up the history,
the words that make a rhythm of the crime*

where time is time past.

A palsy of regrets.

No. I won't go back. (Boland 1994c, 375).

Ylläoleva naisääni ilmaisee niiden tuhansien kyllästyneiden ja syrjittyjen naisten ääniä, jotka jättivät periferisen Irlannin paremman tulevaisuuden toivossa. Lainaus on nimenomaan feministinen lausunto: se on prostituoidun ääni, joka uskoo saavansa työpanokselleen enemmän vastinetta brittisotilaiden antamien silkkiä ja pellavien muodossa kuin taaksepäin katsovan kansakunnan lauluja laulamalla. Se on myös nälkäkuoleman partaalla olevan äidin ääni, joka laskee tunteja emigranttilaivan kannella päästäkseen palkkatyöhön Englantiin ja pelastaakseen lapsensa. Nämä naiset jäävät enimmäkseen historiantekijöiden ulkopuolelle, mutta se ei tee heistä historiattomia. He kuuluvat sukujen suulliseen perintöön, ja heidän äänensä voidaan sieltä myös translitteroida paperille varmistuen perinnön jatkuvuus aikana, jolloin suullista historiaa uhkaa sukupuuttoon kuoleminen muiden kulttuurituotteiden tulvassa.

Irlannin 1800-luvun ja 1900-luvun alun emigraatioilastoista on luettavissa, että maastamuutto oli nimenomaan nuorten, naimattomien maalaisnaisten ilmiö. Historioitsija Margaret McCurtain (1996) arvioi, että naisten muutto oli huomattavasti alhaisempi kuin miesten ja he muuttivat palkkatyöhön, koska heille ei riittänyt töitä kotitiloilla. On ehkä liioittelua tehdä heistä jälkikäteen emansipoituineita feministisubjekteja, mutta verrattuna kotimaan tarjontaan maastamuutto merkitsi naisille kasvavaa itsenäisyyttä huolimatta siitä, että valtaosa toimi palvelusväkenä.

Naisten ”modernisaatio” 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa merkitsi ainakin naisten enemmistölle maan jättämistä: maan sisällä toimi myös pieniä ryhmiä suffragetteja ja maa-oikeusaktivisteja, mutta niiden jäsenistö oli lähes poikkeuksetta ylempää keskiluokkaa ja protestanteja. Tämä poliittinen naiseliitti on päässyt myös mukaan *mainstream*-historiantekijöihin, tosin enimmäkseen alaviitteinä ja sivumainintoina; maan valtavirrasta eriytyneessä naishistoriassa heistä on kirjoitettu kokonaisia teoksia. Suullisen historian ja runouden haas-

teeksi on sen sijaan tullut kertoa niistä eliitin ulkopuolelle jääneistä nimettömistä, muttei suinkaan tarinattomista naisista, joiden esimerkeillä on tämän päivän naisiin inspiroiva vaikutus.

Tämän päivän runojen politologinen horisontti avautuu lukijalle sitä paremmin, mitä enemmän Irlannin poliittiseen historiaan perehtyy. Omassa luennassani yhdeksi kiinnostavimmista kysymyksistä nousi, miten saisin edelleen politisoitua runojen merkityksiä ei-irlantilaiselle yleisölle, jolle kaikki vivahteet ja sanankäännteet eivät ole automaattisesti tuttuja. Poliittinen historia, aikaproblematiikka ja feministiset teorit subjektuudesta ja paikantumisen politiikasta tukivat kaikki toisiaan pyrkimyksessäni kertoa yleisölle, miksi feministin kirjoittama teksti menneisyydestä on poliittinen juuri tämän päivän irlantilaisessa kontekstissa. Tekstit antavat ymmärtää, että isoisoäitien tarinat eivät ole pelkästään henkilökohtaisia sukutarinoita, vaan ne antavat myös ulkopuoliselle lukijalle mahdollisuuden irtautua ”irlantilaista naiseutta” idealisoivasta kirjallisesta perinteestä. Kuvitteellisten menneisyyden naisten, runoilijan ja hänen lukijansa välille muodostuu salajuoni, äänitila, joka on avoin uusille ilmaisuille. Se on arendtilainen poliittinen tila, jossa eri osapuolet tapaavat aloittaakseen jotain uutta eli toimiakseen poliittisesti.

”For the common good in the home”: feminismin perustuslailliset lähtökohdat

Irlannin voimassa olevan perustuslain alkuperä on vuosi 1937 ja silloisen pääministerin Eamon de Valeran unelma omavaraisesta pientilojen valtiosta, jossa sukupuolten työnjako on selkeä ja maa sikiää tukevia jälkipolvia Juma-

⁵ Parhaiten de Valeran unelma tulee esiin v. 1943 uudenvuodenpuheesta: ”a land whose countryside would be bright with cosy homesteads whose fields and villages would be joyous with the sounds of industry, with the romping of sturdy children, the contests of athletic youths, the laughter of comely maidens; whose firesides would be forums for the wisdom of serene old age. It would, in a word, be the home of a people living the life that God desires that men should live.” (Lee 1989, 334)

lan tahdosta⁵. Perustuslaki oli käytännössä de Valeran henkilökohtainen ponnistus, jonka valmistelussa hän konsultoi vain muutamia virkamiehiä ja katolisen kirkon edustajia. Hän esitti lakinsa autokraattisesti *Dàilissa*, Irlannin parlamentissa, ja se ratifioitiin ilman suurempia vastalauseita. *Dàilin* silloiset kolme naisedustajaa, kaikki de Valeran omasta *Fianna Fáil*-puolueesta, ovat erityisesti jääneet historiaan ”hiljaisina siskoina”, koska he eivät esittäneet vastalauseita seuraaviin lausekkeisiin:

41.2.1.’ In particular, the State recognizes that by her life within the home, woman gives to the State a support without which the common good cannot be achieved.

41.2.2.’ The State shall, therefore, endeavour to ensure that mothers shall not be obliged by economic necessity to engage in labour to the neglect of their duties in the home. (*Bunrecht na hEireann*.)

Ylläoleva viesti on varsin yksiselitteinen äitiyden ja naiseuden yhtälö. Naisten työnteko häiritsee irlantilaisen yhteiskunnan pyhää järjestystä, ja valtion on lopetettava tämä kehitys. Kaikessa yksinkertaisuudessaan lausekkeet ovat jääneet vuosikymmeniksi voimaan ilman todellista haastajaa naisliikkeen keskittäessä voimansa akuuteimpiin kysymyksiin. Koska Irlannin valtio ei ole missään vaiheessa saavuttanut kotiäitiyttä vahvasti tukevaa sosiaalipoliittikkaa, lausekkeilta tuntuu pudonneen todellisuuspohja jo olemassaolonsa alkumetreillä. ”Tuki” oli lähinnä negatiivista, eli esiintyi erilaisina naimisissaolevien naisten työnteכון liittövinä säädöksinä ja kieltoina (*marriage bars*), jotka poistettiin vasta 1960-70-lukujen

vaihteessa.

Kun perustuslain ratifioinnista tulee kulu-neeksi 60 vuotta, on Irlannissa aloitettu sen uudistusprosessi, jossa naisjärjestöjen edustajat ovat äänekkäinä mukana. Mielenkiintoista silti on, että yhteishyvän ja äitien perustuslaillisten velvollisuuksien kumoaminen on vaatinut kolmenkymmenen vuoden feministiliikkeen aktivismin ja yhteensä neljä aborttia ja avioeroa koskevaa kansanäänestystä.⁶

Runoilijat ovat vedonneet naisen perustuslaillisiin kotivelvollisuuksiin paljon impliittisesti mutta vähän suoraan. Perustuslaki on selvästi anakronistinen dokumentti, joka tuskin vaikuttaa luovien taiteilijoiden arkitodellisuuteen. Taustakirjallisuus kuitenkin osoittaa, että juuri ylläolevat lausekkeet ovat juristien ja yhteiskuntatieteilijöiden lempisitaatit perustuslakia käsiteltäessä. Syitä pykälien syntyyn etsitään mm. de Valeran henkilöhistoriasta⁷, mutta kukaan löytämistäni tulkitsijoista ei osaa kertoa, miksi pykälät eivät ole saaneet feministejä tarpeeksi voimakkaasti vastarintaan. Toisaalta seuraavien, kotia problematisoivien ilmausten kontekstuaalinen lukeminen voi antaa merkkejä tulevasta muutoksesta. Ensimmäisessä ilmaisussa, Maighread Mebdhin runossa *Easter 1991*, koti on kaikesta kiinnostavasta puhdistettu, steriili paikka, jolla ei ole menneisyyttä eikä tulevaisuutta:

*I'm sick of this tidy house where I exist
that reminds me of nothing
not of the past/not of the future* (Mebdh 1993, 60)

Toisessa ilmaisussa, Paula Meehanin runossa *Home*, kotia etsitään jokaisen lähimmästä ”paikasta” eli omasta ruumiista:

The wisewomen say you must live in your

⁶ Irlantilaiset äänestivät abortista ensi kertaa v.1983, jolloin sikiön oikeuksista tuli perustuslailliset oikeudet. Vuonna 1992, osittain itsemurhaa uhanneen raskaanaolevan 14-vuotiaan X:n tapauksen johdosta, laaja Pro-Choice-liike haastoi irlantilaiset uuteen kansanäänestykseen abortista. Tällöin naisille taattiin oikeus tuloon abortista ulkomailla ja oikeus matkustaa raskauden aikana, mutta itse sikiön oikeudet jäivät perustuslakiin. Vuonna 1986 irlantilaiset tekivät myös avioerosta perustuslaillisesti kielletyn, mutta v. 1995 pykälä kaadettiin uudessa kansanäänestyksessä ja ensimmäiset avioerotapaukset käsiteltiin maan oikeusistuimissa v.1997.

⁷ de Valera oli alunperin Yhdysvaltain kansalainen, jonka irlantilaisyyntyinen leskiäiti lähetti rahavaikeuksissaan yksin kaksivuotiaana sukulaistensa hoivaan Irlantiin. Historioitsijoiden (ks. esim. Lee 1989) mukaan tämä oli hänen henkilökohtainen draamansa, josta hän vaikenä muualla paitsi naisia koskevassa lainsäädännössä.

*skin, call it home,
no matter how battered or broken, misused
by the world, you
can heal.* (Meehan 1993).

Viisaat naiset kehottavat runon naista asumaan ihossaan, koska se paranee kolhuilta ja mustelmilta toisin kuin rikkimennyt koti. Tämä on selvästi feministinen neuvo kotiväkivallan kokeneelle siskolle, ja vaikka se ei menisikään perille, se poikkeaa kuitenkin perustuslain ikuisesta kotiäitiydestä. Viisaiden naisten politiikka on radikaalia maassa, jossa laki lähtee naiseuden ja kotiäitiyden yhtälöstä: se jättää naiselle ainoaksi mahdolliseksi olinpaikaksi oman ruumiin. Runoilija kuitenkin etäännyttää runonsa naissubjektin näistä neuvonantajista ja laittaa tämän ikuisesti tien päälle uutta kotia etsimään. Feministien neuvot eivät siis välttämättä ole jokaiselle omimpia ongelmanratkaisutapoja, painottaa Paula Meehan. Ylipäänsäkin runojen positiivinen puoli on, ettei niissä yksilöllisinä ja ainutlaatuisina ilmaisuina tarjoutu mahdollisuutta ”viisastella” kaikkien naisten yhteisestä hyvästä. Runojen lukeminen feministisinä teksteinä karisuttaa siis lukijaltaan viimeiset oletukset feministisestä kirjallisuudesta moraalisesti ylemmydentuntoisena ja kaikkitietävänä genrenä.

Irlannin poliittista muutosta koko kansan yhteishyvystä kohti moniarvoisempaa keskustelua kuvaa Meehanin toinen runo *The Pattern*. Siinä äidin ja tyttären maailmankuvat törmäävät ja eriytyvät:

*And as she buffed the wax to a high shine
did she catch her own face coming clear?
Did she net a glimmer of her true self?
Did her mirror tell me what mine tells me?
I have her shrug and go on
knowing history has brought her to her
knees.* (Meehan 1991/1994, 120)

Äidin kuva kiiltäväksi vahatussa lattiassa on tyttarelle historiallisesti alistetun naisen kuva. Hän on oppinut analysoimaan menneisyyttä eritavalla kuin äitinsä, joka ei tiennyt muuta mahdollisuutta olevan kuin edellisten sukupolvien antamat ”kaavat”. Se historia, jota tytär syyttää äitinsä alistamisesta ajoittuu selvästi itsenäisyyden jälkeiseen aikaan,

jolloin kotiäiti-ideologia löi läpi myös köyhemmissä yhteiskuntaluokissa. Tytär ei pidä äidin loputonta uhrautumista hyvänä asiana, vaan kertoo nuorena kuolleen äitinsä tarinan kaikessa raadollisuudessaan. Hän löytää omat mahdollisuutensa eriytyä äidin antamista ahdistavista malleista kodin ulkopuolelta omasta haavemaailmastaan:

*I was sizing
up the world beyond our flat patch by patch
daily after school, and fitting each surprising
city street to city square to diamond. I'd
watch*

*the Liffey for hours pulsing to the sea
and the coming and going of ships,
certain that one day it would carry me
to Zanzibar, Bombay, the land of the Et-
hiops.*

(Meehan 1991/1994, 121)

Tullakseen runoilijaksi tytär siis tarvitsee oman tilan kodin ulkopuolelta: ääni löytyy taas maisemasta, tällä kertaa Dublinin yrjönaikaisilta aukioilta ja Liffey-joen rannalta, josta laivat lähtevät muihin Britannian entisiin siirtomaihin. Eksoottisilta kuulostavat paikannimet kalkkahtavat nuoresta runoilijanalusta individualismilta verrattuna siihen pieneen asuntoon, jossa monilapsinen perhe asuu.

Irlannin perustuslain koti paikkana, jossa nainen altruistisesti auttaa valtiota rakentamaan yhteishyvää on merkillinen paikka siksi, ettei siellä asu miehiä eikä lapsia. Pykälässä 41.2.2. mainitaan äitien velvollisuudet, muttei isien. Nainen jää kotiin eristetyksi hahmoksi, jolla on velvollisuuksia muttei oikeuksia. De Valeran vuoden 1937 näkemykseen peilattuna tämän päivän naisten näkemykset kodista antiseptisena paikkana, joka henkii naisten historiallista sortoa ja jolla ei ole tulevaisuutta eivät enää hämmästyä. Koska näkemys on edelleen tämän artikkelin kirjoittamishetkellä laillisesti voimassa, ei voida väittää, että sen aika olisi kokonaan ohi. Aika näyttää, millaisen revision perustuslakia uudistava ryhmä saa aikaan perheen ja yksilön suhteista: sisällytetäänkö uuteen versioon myös isyyden äitiyden rinnalle merkittävänä yhteiskunnallisena roolina vai annetaanko vastuu kodista kaikille perheenjäsenille sukupuol-

lesta riippumatta? Onko perheen ja kodin asemaa tarkoituksenmukaista määritellä ollenkaan uudessa perustuslaissa irlantilaisen yhteiskunnan perusyksikköinä?

Siinä missä perustuslaki vastustaa naisten palkkatyötä kodin ulkopuolella, naisten taloudellisen itsenäisyyden puolesta ehkä äänekkäimmin taisteleva ryhmä on kotiväkivaltaa vastustava *Women's Aid*. Järjestön yhteiskunnallinen analyysi paljastaa väkivallan ja naisten taloudellisen voimattomuuden välisen yhtälön, ja vaikka heidänkään dokumenttinsa eivät suoraan haasta perustuslakia, heidän toimintansa pyrkii juuri päinvastaiseen kuin lauseke 41.2. eli naisten taloudelliseen voimistamiseen uudelleen koulutuksen ja asuntotuotannon kautta. (*Women's Aid* 1995). Irlantilaisessa turvakotikontekstissa, jossa sadat naiset jonottavat paikkaa maan muutaman turvakodin ollessa liian täysiä tarjoamaan palveluita kaikille avun tarvitsijoille, perustuslain fraasit "her life within the home" ja "to the neglect of her duties in the home" saavat uusia, ironisia merkityksiä. Kotiväkivalta saa naiset laiminlyömään "luonnollisia" velvollisuuksiaan siinä missä kodin ulkopuolella tehty palkkatyökin, mutta jälkimmäisestä saa automaattisesti rahallisen korvauksen. Koti-ideologian vaarallisimmat piirteet näkyvät juuri ääritilanteissa: jos valtio ei pysty tarjoamaan naispuolisille kansalaisilleen taloudellista mahdollisuutta jättää miestä, jonka se edelleen perustuslaillisesti käsittää perheen elättäjäksi, kodista voi tulla naiselle vankila.

Tämä (väki)valtakysymys on 1990-luvun irlantilaisen feministisen politiikan vaikeimpia, mutta samalla keskeisimpiä kysymyksiä, johon ovat ottaneet kantaa myös monet *Women's Aid* tukevat runoilijat ja kirjailijat. Se on raskas lähtökohta sukupuolten välisten valtasuhteiden analyysiin, mutta toisaalta on syytä kysyä millainen konteksti on synnyttänyt tarpeen keskustella väkivallasta julkisesti ja laaja-alaisesti. Tässä keskustelussa koti ei enää esiinny essentialistisena turvapaikkana, vaan siihen on vihdoinkin lupa liittää myös negatiivisia merkityksiä.

Kotiväkivaltaa pyritään vähentämään ja tekemään näkyväksi mm. nuorison asennekasvatuksella, julkisella mainonnalla, maanlaajui-

silla bussikiertueilla ja kulttuuritapahtumilla. *Women's Aid* ja sen kanssa yhteistyötä tekevien instanssien toiminta on esimerkiksi suomalaisen turvakotitoimintaan verrattuna varsin radikaalia ja se politisoituu sitä enemmän, mitä enemmän tutustuu Irlannin lainsäädäntöön ja poliittiseen järjestelmään.

Ruumiin politiikkaa
vai politisoitunut ruumis?

Amerikkalainen runoilija ja feministiteoreetikko Adrienne Rich (1986, 210-216) puhuu paikantumisen politiikasta (*politics of location*) harjoituksena, jonka kautta jokainen voi oppia ottamaan huomioon lähiympäristönsä vaikutukset omiin teorioihinsa. Se on tunnustuksen antamista niille paikoille, joihin meillä on ollut mahdollisuus päästä ja myös niille joihin emme ole taustamme vuoksi päässeet. Paikantumisen politiikka lähtee jokaisen omasta ruumiillisesta kokemuksesta, mutta ei pelkästään fyysisinä kipu- ja mielihyvätiloina, vaan huomioonottaen myös ne sosiaaliset merkitykset, joita *minun ruumiiseeni* liitetään siinä yhteiskunnassa, jossa satun asumaan. Nämä tekijät eivät voi olla vaikuttamatta myös metatason ajatteluumme, vaikka joskus yhteyden näkeminen voikin olla hankalaa.

Mielenkiintoista Richin ajatuksessa on, että hänen mukaansa on mahdollista käyttää omaa ruumistaan teoreettisena työkaluna. Ruumiillistuneen kokemuksen kuvaaminen voi olla strategia, jonka kautta päästään eroon liiallisista universalismeista. Paikantumiseen liittyy myös aika-aspekti, eli Richin mukaan ruumis on myös aina historiallisesti spesifioitunut: se kantaa mukanaan myös edellisiltä sukupolvilta opittua perimätietoa. Koska tätä perimää ei voi heittää menemään yhdessä yössä, olisi rehellisempää kirjoittaa se "auki" josain muodossa sen sijaan, että jättää sen merkityksen kokonaan huomiotta. Tällöin ruumiista tulee myös epistemologinen käsite, eli on mahdollista kysyä millaiseen tietoon olen tällä ruumiilla näissä olosuhteissa päätenyt.

Richin puheenvuoro on kirjoitettu ennen kaikkea yhdysvaltalaisille feministiteoreetikoille tilanteessa, jossa eri etnisten ryhmien naiset alkoivat kapinoida akateemisen feminis-

min valkoista, keskiluokkaista painotusta vastaan. Tässä artikkelissa pääpainon saavat kaunokirjalliset tekstit, joiden paikantumisen politiikkaa on oman tulkintani mukaan jopa mielekkäämpää lukea kuin feminististen teorioiden.

Pyrin tässä kappaleessa kertomaan esimerkkien avulla, miten paikantumisen politiikan ideaa voisi soveltaa irlantilaisessa kontekstissa. Kysymys on lähinnä siitä, miten yksittäiset, pienet ”paikantuneet” tarinat voivat kaataa stereotyyppioita ja vaikuttaa jopa päivänpolitiikan tasolla. Pohdin sitä, voisiko paikantumisen politiikan kirjallisista harjoituksista olla hyötyä myös lukijoille, eli millaisia ovat feminististen tekstien mahdolliset vaikutukset reseptiotasolla.

Teesini on, että mitä enemmän irlantilaiset naiset kertovat omista paikantuneista kokemuksistaan, sitä vaikeampi on ylläpitää koko maassa asuvien naisten ruumiillisuutta sääteleviä lakeja. Omassa kirjallisessa aineistossani ruumiillisuus on olennainen teema, ja vaikka monikaan teksti ei käsittele varsinaisesti polttavimpia naisen ruumiiseen liittyviä ongelmia (ehkäisyä, aborttia ja lapsensaantia), on kaikista ruumiillisista kokemuksista kirjoittamisella erityinen poliittinen merkitys Irlannissa. Mahdollisimman eriävien tekstien yhteisvaikutuksena voidaan huomata, että myös naisten välillä on sukupuoli-eroja⁸, ja että näiden erojen tunnustaminen voi johtaa vähemmän fanaattiseen seksuaalipolitiikkaan.

Yleisimmällä tasolla kapina voidaan esittää naisistuneen poliittikkaruumiin parodiana, kuten Maighread Mebdh sen esittää runossa *Easter 1991*. Siinä naispuolinen Irlanti valittaa omaa kohtaloaan lääkintämiesten jatkuvien operaatioiden kohteena:

*I am Ireland and I'm sick
sick in the womb/sick in the head
and I'm sick of dying in this sickbed*

⁸ Nojaan työssäni Rosi Braidottin (1994) ajatukseen feministisen teorian kolmesta sisäkkäisestä tasosta sukupuoli-eroista keskusteltaessa. (1)naisten ja miesten väliset erot, 2)erot naisten välillä ja 3)naisen sisäiset erot kontekstista riippuen.) Erot esiintyvät siis aina monikossa, ei yhtenä biologisena ”totuutena”.

*and if the medical men don't stop operating/
I'll die*

*I am Ireland and if I die
my name will go in the censor's fire
my face in the mirror is shy/
I have painted it too many times
there's nothing to like about this kind of
beauty*

(Mebdh 1993, 58)

Mebdhin Irlanti on kyllästynyt steriiliin sairaalaan, eikä halua kuolla siitäkään huolimatta, että hän on menettänyt kauneutensa. Kuollessaan hänestä ei jäisi muistoakaan jäljelle, koska koko hänen tarinansa sensuroitaisiin: se olisi liian rajua kerrottavaa jälkipolville. Irlanti on käynyt läpi abortteja ja avioeroja, mutta niistä ei saisi puhua, koska katolinen kirkko kontrolloi hänen historiaansa. Häntä pitää elossa ainoastaan suunnitelma karata miehisestä vallasta jonnekin, missä hänen ei tarvitse enää odottaa prinssiään, joka ei saavu.

Mebdhin Irlanti puhuu 75 vuotta pääsiäiskapinan jälkeen ja hänen puheensa imitoi kansallistaistelijä Patrick Pearsen runoa *Mise Èire*, jossa Irlanti myös valittaa kurjaa kohtaloaan vieraalle vallalle myytyinä vanhana äitinä.⁹ Nainen maana on kummassakin versiossa surkea olento, mutta Mebdhin versiossa figuuri päättää lopulta jättää koko häntä sortavan koineiston:

*I'm sick of standing on the shore/
waiting for some prince to come on the tide
/.../*

⁹ Patrick Pearse, kansallismielinen koulumestari ja keskinkertainen kirjailija, oli vuoden 1916 pääsiäiskapinan keskushahmo. Hän julisti Irlannin itsenäiseksi tasavallaksi vallatun pääpostitalon parvekkeelta pääsiäisaamuna uusien kansalaisten suureksi hämmästykseksi. Muutaman päivän taistelun jälkeen tasavaltalaisarmeija riisuttiin aseista ja kuusitoista miestä teloitettiin brittiläisen imperiumin vihollisina. Pearsen kirjoituksia luettiin hänen kuolemansa jälkeen ”messiaanisinä” ja hän nousi martyrologian kärkeen siitä huolimatta, että hänen persoonansa oli kaukana karismaattisesta johtajasta.

*I am Ireland/
and I'm not waiting anymore*
(Mebdh 1993, 60.)

Irlanti jättää valtionsa ja kansakuntansa, vapautuu lopullisesti paikasta, jossa naisen rooli on ollut perinteisesti miehen myötäilijä ja odottaja.

Feminististen genealogioiden kannalta ei ole kuitenkaan riittävää kumota ja parodioida miesten luomaa kuvaa maasta naisena, ellei luo sen tilalle vaihtoehtoisia tarinoita kerran eläneistä tai vielä elävistä naishahmoista. Mebdh jatkaa projektiaan tällä saralla luoden kokonaisen runomuotoisen fiktiivisen kertomuksen 1840-luvulla nälänhätään kuolevasta perheestä omalla kotipaikkakunnallaan Newcastle Westissä, Limerickin kreivikunnassa.

Internetissä julkaistu runokokoelma on ”suuren nälänhädän” (*the Great Famine*) omalaatuinen 150-vuotismuistomerkki, joka elää taiteilijan lisätessä sivuilleen reunahuomautuksia ja uuden runon joka kuukausi. Mebdh aloittaa tarinan samastamalla itsensä nuoren tytön vapisevaan, köhivään, vertavuotavaan ja sylkevään ruumiiseen:

*there's holes in my body and all of them gaping
to haul in the bleeding/ to heave out the blocking
the rocking is starting/ I'm shaking and spitting
my head is split sideways too rough for my sleeping
a roar from my chest and the singing removes me
eyes thinning out and my Soul staring down me*
(Mebdh 1996b)

Nälkäkuolema ei ole yksityiskohdiltaan kauris, mutta runon subjekti lopulta irrottautuu fyysisestä tuskastaan ja nousee spiraalinomaisesti kohti vapautta, tällä kertaa myyttisen prinssin kanssa:

*we're rushing through spirals of picture and sounding
and feelings too free for a flesh under-*

standing

*through flurries/through battles
through love-making/haggles/ hassles
hauling/bleeding/screaming/smoking*

thatch

*the withering/cloud/crowds
thinning eyes*

I rise
(Mebdh 1996b)

Ylläolevassa ”kynnyksen” ylityksessä Mebdh piirtää tarkasti viime vuosisadan nälänhätien ajan maiseman muutamalla viivalla kansannousuista kaskeamiseen. Toisin sanoen hän paikantaa itsensä historialliseen maisemaan, jonka hän pystyy suullisen perimän ja kirjallisuuden avulla kuvittelemaan omalle asuinpaikalleen. Tarinoissa on tuskaisia synnytyksiä ja kuolemia, mutta myös kansantansseja ja rönsyävää rakkautta, kaikki hyvin lihallisesti kerrottuna. Jokaisella runojen subjektilla on ruumis ja ääni, jotka paikantuvat juuri Newcastle Westin paikalliskontekstiin. Runot eivät siis ole yleisesityksiä irlantilaisesta nälänhäädästä, vaan huomattavasti pienempiä fiktiivisiä tarinoita.

Ruumiillistuneelle kokemukselle ei ole aina helppoa löytää kieltä. Eavan Bolandin runossa *Anna Liffey* ruumis ja kieli ovat paikoittain ristiriidassa keskenään:

*I am sure
The body of an ageing woman
Is a memory
And to find language for it
Is as hard
As weeping and requiring
These birds to cry out as if they could
Recognize their element
Remembered and diminished in
A single tear.* (Boland 1994b, 44)

Bolandilla ei ole kieltä ikääntymiselleen, tai kielestä ei löydy suojaa ikääntyvän naisen kokemuksille. Oma ruumis jättää hänet sanattomaksi ja kodittomaksi: vanhetessaan hänellä ei ole pysyvää lepopaikkaa, vaan hän matkustaa äänenä kohti ääretöntä merta. Vaikka hän on eläessään ollut äiti, vaimo ja rakastaja, hän uskoo pääsevänsä irti näistä ”taakoistaan” elämänsä loppua kohti kulkiessaan:

*In the end
Everything that burdened and distinguished
me
Will be lost in this:
I was a voice.*
(Boland 1994b, 45)

Boland palaa myös tässä ajatukseen naisen äänen tärkeydestä. Hän haluaa jättää jälkeensä äänensä - tämä on hänen elämänsä lopputus ja keskeisin elementti. Ääni kumpuaa ruumiista ja niistä erityisistä kokemuksista, joiden läpi hän on kulkenut. *Anna Liffey* on runo ja joki, joka virtaa läpi Bolandin syntymäkaupungin Dublinin ja käy hänelle tärkeissä paikoissa. Luen tekstiä hyvin nestemäisenä paikantumisen politiikkaharjoituksena, koska se ei pysy paikallaan hetkeäkään.

Vesi on Bolandille tärkeä elementti. Hänen vesimetäforansa ovat maantieteellisesti tarkkoja, ja suurimman kunnian hänen runoissaan kerrää Irlanninmeri.

Naisten elämässä Irlanninmeri on henkilökohtaisissa elämän ja kuoleman kysymyksissä pitkään merkinnyt myös symbolisesti paljon. Boland löytää itsensä Englantiin menevän laivan kannelta:

*I am the woman
in the gansy-coat
on the board of "Mary Belle"
in the huddling cold,

holding her half-dead baby to her
as the wind shifts East
and North over the dirty
water of the wharf*
(Boland 1994c, 376)

Vaikka runo vaikuttaa historialliselta, puoliuollutta vauvaa pitelevä äiti laivan kannella voi olla myös moderni irlantilainen nainen, joka matkustaa olosuhteiden pakosta yksin Englantiin. Aborttia vastustaneen liikkeen johdosta sikiöstä puhutaan Irlannista usein vauvana tai syntymättömänä lapsena. "Kääpiöveden" ylittäminen raskauden keskeyttämiseksi on monelle irlantilaisnaiselle hyvin yksinäinen päätös, ja laivamatkalla Britanniaan on siksi monelle erityisiä

merkityksiä. Matkojen salliminen raskaanaoleville naisille oli todellinen poliittinen vedenjakaaja maassa vuonna 1992, jolloin kansa päätti sallia naisille oikeuden matkustaa rajoituksesta myös raskauden aikana. Tästä herää kysymys, olisiko vapaata matkustamisoikeutta ollut asiallista kyseenalaistaa ollenkaan. Jos kansanäänestyksen tulos olisi ollut negatiivinen, kuinka Irlannin tasavalta olisi kontrolloinut matkustavien naisten hedelmällisyytilannetta satamissa ja lentokentillä? Tilanne vaikuttaa absurdilta 1990-luvun Euroopassa: jo pelkkä ajatus naisten kulkuvista kalskahtaa uskonnolliselta fundamentalismilta, tai Ailbhe Smythin (1993) sanoin "poliisivaltiolta".

Irlannin viime aikojen poliittisiin debatteihin hieman tutustuneen vastaanottajan näkökulmasta ylläolevat tekstit auttavat ymmärtämään tämän päivän naisten tarvetta kirjoittaa muistakin kysymyksistä kuin abortista ja avioerosta. Jos keskitymme pelkästään näihin kahden toisilleen kuuromykän "puolueen" (ydinperheen ja sikiöiden puolustajat vs. henkilökohtaisen valinnan puolustajat) keskusteluihin, Irlannista tulee automaattisesti Euroopan takapajuisin ja nurkkakuntainen saareke muiden olennaisten keskustelujen jäädessä kokonaan huomiotta.

Irlannin tasavallan ihmisoikeuspolitiikka on muilla sfäreillä, kuten homoseksuaalien ja maahan muuttavien pakolaisten oikeuksien suhteen, edistyksellisempää kuin esimerkiksi Isossa-Britanniassa. Esimerkiksi lesbonäkökulmasta maan tilanne on usein positiivisempi kuin heteroseksuaalisen kotiaidin näkökulmasta. Näiden äänien kuunteleminen "yhdessä" auttaa ymmärtämään maan feministisen politiikan kenttää laajemmalti kuin pelkinä reproduktio-taisteluina.

Murroskauden odotushorisontit ja naisten poliittinen subjektius

Irlantilaisen naisrunouden kiehtovimpia ulottuvuuksia on sen elävä suhde maan historiaan ja halu kirjoittaa uudella tavalla valtakursien ulkopuolelle jääneistä henkilöistä, joko fiktiivisistä tai todellisista. Tässä artikkelissa olen lukenut runojen fragmentteja esimerkiksi feministisestä genealogiasta tai "vastamuis-tista" ja etsinyt niiden merkityksiä tämän päi-

vän naisille, jotka rakentavat itselleen poliittista subjektiutta eurooppalaisittain miesvaltaisissa olosuhteissa. Menneisyyden naisten tarinoilla voi olla tämän päivän naisille hyvinkin voimistava (*empowering*) vaikutus juuri Irlannissa, jossa suullisella historialla on edelleen elävä asema, ei pelkästään kulttuurisesti suojellulla länsirannikon *Gaeltacht*-alueella, vaan myös urbaanissa naarisokulttuurissa.

Kun Mary Robinson kannusti kansalaisia tarinoiden kertomiseen presidenttikautensa ensimmäisenä päivänä, hän lähestyi erityisesti naisia. Tässä artikkelissa esiintyneet fragmentit ovat vain pisara siitä tuotteliaisuudesta, jota 1990-luku on todistanut naiskirjallisuuden saralla. Erityisesti runous on kokenut varsinaisen naisinvaasion verrattuna Eavan Bolandin yksinäiseen tilanteeseen, jossa hänen oli kumottava ”naisouden” ja runoilijan statuksen oppositio. Boland on feministisenä runoilijana ja naisliikkeen perustajajäsenenä pioneeri, poliittinen toimija, jolle naisten äänien kuuluvuus on elämäntehtävä.

Tulkintani 1990-luvun murroskaudesta Irlannissa kiteytyy Reinhart Koselleckin (1989) ajatukseen uuden sukupolven muuttuvasta odotushorisontista (*horizon of expectation*) suhteessa kokemustilaan (*space of experience*). Koselleckilla nämä inhimillisen kokemuksen temporaalet peruskäsitteet esiintyvät ennen kaikkea kielessä käsitteiden muutoksina. Vaikka en ole itse tehnyt tarkkaa historiallista käsiteanalyysia Koselleckin tapaan, hänen ideansa historiallisesta ”ajantajasta” toimii hyödyllisenä työkaluna pohdittaessa irlantilaisen feministidiskurssien muutosta.

Tämän päivän teksteissä rakentuu uudenlaisia, vähemmän kanonisoituneita suhteita Irlannin historiaan niin, että muisti edellisten sukupolvien kokemuksista säilyy, mutta erilaisien tulkintojen välille ei enää yritetä rakentaa yhtä mestarikertomusta ”kansasta” tai ”kansakunnasta”. Yhteistä monille lukemilleni teksteille on, että kirjoittajien suhde vanhaan kelttiläiseen tarustoon on huomattavasti positiivisempi kuin kansallismieliseen narratiiviin Irlannista äitinä tai neitona. Naisten tehtäväksi on tullut murtaa yksilotteiset feminiiniset ”ikonit” ja rakentaa uusia malleja jäsentää menneisyyttä puhuvien, toimivien

henkilöhahmojen kautta. Tekstien sisäinen kokemustila ulottuu kauas, aina saaren mystiseen esihistoriaan asti, mutta moni kirjoittaja on tehnyt toisaalta selkeän eron oman kokemuksensa ja edellisten sukupolvien katolisen tasavaltalaisuuden välillä. Siksi tekstien odotushorisontti on jotain muuta kuin ennustuksia lähihistorian ”opetuksiin” nojaten. Useassa tekstissä tempo kiihtyy sen nykyisyyteen tullessa niin, että tulevaisuus jää avoimeksi arvoitukseksi. Tällainen temporaliisaatio antaa mahdollisuuden politiikalle kontingenssina, leikkinä, jonka seurauksia ei voi ennustaa.

Ailbhe Smythille, University College Dublinin naistutkimuskeskuksen johtajalle, 1990-luvun muutokset merkitsevät nestemäistä kaosta vanhan ja uuden välillä, jossa mitä tahansa voi tapahtua:

*Where were you when the moulds broke?
Where were you when the watershed came?
Do you remember the week when old Ireland heaved up its soul and (perhaps) died the death?* (Smyth 1995a, 24.)

Smyth kirjoittaa tilanteesta marraskuussa 1994 ”padon murtumisena”: samaan aikaan, kun Pohjois-Irlannin pitkään kestänyt tulitauko oli loppumassa ja tilanne olisi tarvinnut Irlannin tasavallan kokonaisvaltaista tukea, maan poliittista elämää kuohutti konservatiivisen tuomarin nimitys korkeimman oikeuden puheenjohtajaksi. Tuomari oli vuonna 1992 tukenut toimillaan abortinvastaista kampanjaa ja vuonna 1994 hän oli viivästyttänyt katolisen pedofiilipapin tuomitsemista kymmenien poikien hyväksikäytöstä. Tapaus johti tuomarin nimitystä ajaneen silloisen pääministerin Albert Reynoldsin eroon ja hallituksen hajoamiseen. Syntiin ja seksuaalisuuteen liittyvä kriisi siis ajoi ohi Pohjois-Irlannin kriisin. Keskustelu arvoista oli skandaalinkäryistä ja hapuilevaa, mutta tärkeintä oli, että valtion ja katolisen kirkon suhdetta jälleen problematisoitiin. Smythille keskustelu merkitsee valtion harjoittaman sosioseksuaalisen kontrollin kyseenalaistamista. Hän kysyy: ”*How many crises must there be before the worm turns?*” (Smyth 1995a, 34)

Smythin odotushorisontti ”uuden Irlannin”

suhteen on varovainen. Hän odottaa kasvavaa vuorovaikutusta pohjoisen ja etelän naisten välillä ja sen tuomia rauhan mahdollisuuksia, mutta vetoaa samalla erilaisten historioiden ja kokemusten yhteensovittamisen vaikeuksiin. Metaforisella tasolla Irlanti on Smythille suo, jonka päällä on edettävä rauhallisesti, koska sille ei voi rakentaa tulevaisuutta yhdessä yössä:

The ecology, conservation and exploitation of bogland is complex...Boglands can be dangerous; it is unwise to visit them alone or to walk on a bog, as some of the pools are very deep./.../Bogland, they say, takes a long time to regenerate. (Smyth 1995a, 40-41)

Suomaisema on siis kaikille irlantilaisille yhteinen maisema, mutta sen sisälle mahtuu useita positioita ja versioita maan historiasta. Suohon uppoamista estää kuitenkin kokemusten jakaminen ja vertaaminen kaikilla toiminnan tasoilla, parlamentissa, naisliikkeessä ja kirjallisuudessa. Suon ”uudelleenrakentaminen” on erityinen haaste feministeille, koska erityisesti etelän feministejä on syytetty välinpitämättömyydestä rajan pohjoispuolen tapahtumia kohtaan. Toivottavaa olisi, että keskustelua ruumiillisuudesta, seksuaalisuudesta ja valtion ja kirkon suhteesta käytäisiin myös kriisitilanteiden ulkopuolella. Tällöin vihaisen mediaottelun tilalle tulisi mahdollisuus avartaa keskustelun ulottuvuuksia kohti vähemmän mustavalkoista sukupuolipoliittista diskurssia. Kaaos vanhan ja uuden välillä voidaan käsittää myös mahdollisuuksina parempaan kommunikaatioon konservatiivisten katolilaisten ja liberaalien kirkostaeronneiden, etelän ja pohjoisen, maaseudun ja kaupunkien, miesten ja naisten välillä.

Jos Mary Robinsonia voidaan pitää ”uuden Irlannin” symbolina, on maasta odotettavissa myös hänen presidenttikautensa jälkeen yllättäviä uutisia. Avioeron hyväksyminen kansanäänestyksessä vuonna 1995 on yksi merkki konservatiivisten kansallismielisten joukkojen asteittaisesta vähenemisestä, samoin naiskansanedustajien määrän jatkuva kasvaminen *Dáilissa* kuvastaa hidasta mutta varmaa muutosta kohti kotiäiti-ideologian murenemistä. Naisen ruumiillisuus ja

seksuaalisuus herättää edelleen maassa liian suuria poliittisia intohimoja: aborttikeskustelun ajoittainen intensiivisyys jättää vähän tilaa muille sukupuolipoliittisille kysymyksille. Naisesta tulee silloin helposti reproduktiivinen kone, jonka tehtävänä on joko tuottaa jälkipolvea tai kontrolloida lisääntymistään. Tämä kysymys on ollut myös Robinsonin intohimo ennen presidenttiyttä, mutta ilmiselvää on, että myös muiden keskustelujen kuuntelu on olennaista, jos haluaa ymmärtää irlantilaista feminismiä. Tai paremminkin irlantilaisia feminismejä, koska eräs äänitilan rakentamisessa eteen tulleista opetuksista on tämä: feminismit esiintyvät aina monikossa.

LÄHTEET

- Boland, Eavan (1994a): *The Singers*. Kokoelmassa *In a Time of Violence*. Carcanet Press, Manchester.
- Boland, Eavan (1994b): Anna Liffey. Kokoelmassa *In a Time of Violence*. Carcanet Press, Manchester.
- Boland, Eavan (1994c): *Mise Éire*. Teoksessa *Ireland's Women. Writings Past and Present*. Gill & Macmillan, Dublin.
- Boland, Eavan (1996): *Object Lessons. The Life of the Woman and the Poet in Our Time*. Vintage, London.
- Benjamin, Walter (1940/1989): Historian käsitteestä. Teoksessa Koski et al (toim.): *Messiaanisen sirpaleita*. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Braidotti, Rosi (1994): *Nomadic Subjects. Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory*. Columbia University Press, New York.
- Bresnihan, Valerie (1997): Aspects of Irish political culture. A hermeneutical perspective. Teoksessa Carver and Hyvärinen (toim.): *Interpreting the political. New methodologies*. Routledge, London and New York.
- Bunreacht na hÉireann (The Irish Constitution)*, saatavilla [www-muodossa osoitteessa <http://www.maths.tcd.ie/pub/Constitution>](http://www.maths.tcd.ie/pub/Constitution/). (16.3.1997)
- de Lauretis, Teresa (1993): *Feminist Genealogies: a Personal Itinerary*. *Women's Studies International Forum* 16:4, s. 393-403.
- Dorcey, Mary (1995): *My Grandmother's Voice*. Kokoelmassa *The River That Carries Me*. Salmon Poetry, Galway.
- Koselleck, Reinhart (1989): *Futures Past. On the Semantics of Historical Time*. MIT Press, Cambridge, MA.
- Lee, J.J. (1989): *Ireland 1912-1985. Politics and Society*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Levine, June (1982): *Sisters. The Personal Story of an Irish Feminist*. Ward River Press, Dublin.
- McClintock, Anne (1995): *Imperial Leather. Race, Gender and Sexuality in the Colonial Contest*. Routledge, London and New York.
- McCurtain, Margaret (1996): *Europe and the Moder-*

- nisation of Irish Women. Luento Jyväskylän yliopistossa 1.10. 1996.
- Mebdh, Maighread (1993): Easter 1991, *Feminist Review* 44, s. 58-60.
- Mebdh, Maighread (1996a): Maighread Mebdh (biografia). Kokoelmassa *Hunger*. Saatavilla www-muodossa osoitteessa <<http://expo.nua.ie/wordsmith/MaighreadMebdh/MaighreadBio.html>> (16.3.1997)
- Mebdh, Maighread (1996b): Threshold. Kokoelmassa *Hunger*. Saatavilla www-muodossa osoitteessa <<http://expo.nua.ie/wordsmith/MaighreadMebdh/Hunger/Threshold/index.html>> (16.3.1997)
- Mebdh, Maighread (1993): Home. Women's Aid-hyvänkeväisyyslevyllä.
- Meehan, Paula (1991/1994): The Pattern. Teoksessa *Ireland's Women. Writings Past and Present*. Gill & Macmillan, Dublin.
- Rich, Adrienne (1986): Notes towards the Politics of Location. Teoksessa *Blood Bread Poetry. Selected Prose 1979-1985*. W.W. Norton Company, New York.
- Robinson, Mary (1990/1994). Extract from The Inaugural Speech. Teoksessa *Ireland's Women. Writings Past and Present*. Gill & Macmillan, Dublin.
- Sharkey, John (1975): *Celtic Mysteries. The Ancient Religion*. Thames and Hudson:London.